

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 594.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245216679840/facsimile.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Del Sættende Aarhundrede

Klarhed, saa den Calviniske saakaldte Kirke og Menighed blev slet ikke andet end et bibelsk-gudeligt Bede- og Læse-Selskab med christeligt Skin og Skygge-Sacramenter. Igrunden var da Calvinismen, naar den kirkelig skal kaldes ved sit rette Navn, kun et Bibelsk Hedenskab, men da dog den Bibelske Anskuelse af Menneske-Livet, fordi den baade er den høieste og den eneste rette, overalt hvor den virkelig hyl-des, er frugtbare og velgiørende for Øieblikket, og da Calvinismen ingensteds fortrængte noget Dybere og Bedre end den selv var, men forsinkede, hvor den fik Magt, den platte og flade Naturalisme og Rationalisme, der allerede i det Sættende Aarhundrede med Erasmus truede Christenheden, saa maa idetmindste Stats-Historien glæde sig ved den. Vistnok bar den Calvinistiske Selvklogskab, Selvraadighed og Herskesyge i Tidens Længde ogsaa for det Borgerlige Selskab bittere Frugter, men man maa huske, at disse Udyder skabdes ingenlunde af Calvin, men bekæmpedes meget mere af ham, saavidt det med Naturens Kræfter lader sig gjøre, og fik ved ham den aandeligste, altsaa, borgerlig talt, uskadeligste Retning, de kunde modtage, ja, det aabenbar ugudelige Tyranni fandt hos Calvinisterne baade i Frankrig, Nederlandene og Skotland en gudelig Haardnakkenhed, hvorpaa det meer og mindre strandede. Ligeledes maa man fra den Borgerlige Side berømme Kirke-Tugten, der udmærkede Calvinismen saavel fra Lutherdommen, som fra Papismen; thi vel var den Calviniske Efterligning af Apostel-Kirkens strænge Sæder, uden al Apostoliskhed for Resten, kun en Efterabølse og Overspænding, der gjorde Alting mørkt og stivt og immer bristefærdigt, men indtil videre gjorde den skarpe Kirketugt dog megen udvortes Nytte. I Genf, hvor man med Baalet vilde forebygge Forargelse og brændte virkelig (1533) den Spanske Fritænker Michael Servet*), blev vist nok den Calviniske Kirketugts Uchristelighed alt for iøjne-faldende, men i Frankrig, hvor den aldrig fik den verdslige Arm til sin Tjeneste, blev dens Gavulighed i sig selv dog ogsaa ret indlysende, og vi maa aldrig glemme, at Frankrig som Calvinismens Moderskiød ogsaa var dens naturlige Virkekreds.

Dette, at betragte Calvinismen især i sit Forhold til Frankrig, er imidlertid noget Nyt, da det netop har hørt til den

*) Calvins Levnets-Beskrivelse af Beza S. 60—63, 161—62.

Det Sættende Aarhundrede

Franske Oplysning at betragte al Fødsel som Tilfælde, og Skinnedet som det Væsenlige, hvoraf fulgde, at Farel, Calvin og Beza kunde ligesaasnat været født i Skotland som i Frankrig, og at Calvinismen var langt bedre paa sin Hylde, hvor den blev herskende Stats-Religion, end hvor den, som en djærv Protest mod den herskende Ryggeløshed og Leg med alt Helligt, bestandig maatte kæmpe for sin Tilværelse. Vi maa derfor, naar vi verdenshistorisk vil lade Calvinismen vederfares Ret, komme vel ihu, hvad Rolie Frankrig baade før og siden har spillet i Christenheden, og lægge vel Mærke til, at det var der, Middelalderens klosterlige Reformationer især havde virket, og hvor i det Sættende Aarhundrede Alt syndes moderat til den Omvæltning, der dog forsinkedes til Slutningen af det Attende, vistnok især ved Calvinismens Opkomst og veigjørende Virksomhed. Ogsaa denne var nemlig en klosterlig Reformation og et Valdensk Giennembrud, kun i Nyaarstidens Stil, og da Lutherdommen var de fleste Tydskere for aandelig og hjertelig eller for poetisk og historisk, kunde den endnu langt mindre trives i Frankrig, hvor selve Galvins overfladelige, men klare Betragtning af Salighedens Sag, efter enhver alvorlig Franskmands Smag, maatte i to Aarhundreder stride og lide for sin Frihed og i det Tredie rømme Landet.

Den »Allerchristeligste« Konges Forbund med den »Tyrske Sultan« har vi vel alt i det Foregaaende bemærket, men det maa her med Flid indskærpes, da det hverken var et fortvivlet Middel i yderste Nødsfald, ikke heller stod alene, men var kun et Beviis paa hvor Tyrkisk allerede ved det Sættende Aarhundredes Begyndelse den herskende Tænkemaade var i Frankrig, Noget, der, for den store Indflydelse Fransk Oplysning og Dannelse fik paa hele Christenheden, er af verdenshistorisk Vigtighed. Denne sminkede Tyrkiskhed, der selv spores i Calvinismens hjerteløse »Udvælgelse og Forskydelse« i Salighedens Sag, har vi alt under Ludvig den Ellefte gjort opmærksom paa*), og under Soliman den Andens Stalbroder, Frands den Første (1515—47), blev den gruelig indlysende, saa naar han staaer med Palmer i Hænderne som Ridderlighedens og Oplysningens høie Velynder, da har det kun samme Grund som Lovtalerne over Soliman, altsaa de lærde Latineres Brøst baade paa Aand og

*) See foran S. 61. 66—71. [Her S. 425. 429—32.]